

V. OTURUM

SAVAŞ'IN GETİRDİĞİ KORKU'NUN, İHTİKAR'IN VE PROPAGANDA SAVAŞLARI'NIN YAŞANDIĞI BİR ÜLKEDE SAVAŞ MALİYESİ UYGULAMASI: VARLIK VERGİSİ

Ali Rıza GÖKBUNAR*

Özet

11.11.1942 tarihinde yürürlüğe giren 4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunuyla “servet ve kazanç sahiplerinin” servetleri ve olağanüstü kazançları, bir defaya mahsus olmak üzere vergilendirilmiştir. Bu vergi ile bütçenin finansmanı, savunma harcamalarının arttırdığı kamusal yükün adaletli bir şekilde dağıtılabilmesi için savaşın getirdiği koşullardan yararlanarak yüksek gelir elde edenlerin vergilendirilmesi ve piyasalarda etkili olan ihtikârın ve karaborsanın önlenmesi amaçlanmıştır.

Varlık Vergisi; mükelleflerinin ödeyecekleri vergi miktarı mahallin en büyük mülkiye amiri, en büyük mal memuru, ticaret ve belediyelerden seçilecek üyelerden oluşturulan komisyonlar tarafından takdir yolu tespit edilmiş, 15 gün içinde tarh ve tahsil edilmiştir. Varlık Vergisi uygulamada kaldığı sürede İstanbul dışındaki mükelleflerin önemli bir bölümüm belirlenen sürede vergilerini öderlerken, mükelleflerin büyük çoğunluğunun yaşadığı İstanbul kentinde büyük bir dirençle karşılaşmıştır. Bu direnç komisyonların mükelleflerin ödeyebileceklerinden daha yüksek vergi belirlemesi ve verginin ödenme süresinin çok kısa olmasından kaynaklanmıştır.

Bu çalışmada, Varlık Vergisinin yürürlüğe girmesiyle birlikte mükelleflerin vergileme karşı tepkileri, vergi uygulacılarının verginin tahsil edilmesi için geliştirdiği yöntemler ve bunların mali ve sosyal sonuçları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Varlık Vergisi, Savaş Mâliyesi, Mali Sosyoloji.

“PROPERTY TAX”: AN IMPLEMENTATION OF WAR-TIME FISCAL IMPLEMENTATION IN A COUNTRY OF FEAR, OVER-PRICING AND PROPAGANDA IN THE UPHEAVAL OF WORLD WAR II

* Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

Abstract

With the promulgation of the Property Tax Law Number 4305 dated November 11th, 1942, properties and extraordinary earnings have been for once taxed for “those related taxpayers”. The very related tax in question was designed to deal with the calamities in the turbulent times of the World War II i.e., to avoid several problems such the overpricing and black markets, to tax those extra-earnings attained in the circumstances of the War, to redistribute the costs of the War’s pressure on the country in more equal terms besides the financing of budget.

In the implementation of the Property Tax, the amount due to the tax payers was determined by the highest public authority along with the Public Property Auditor and representatives selected from the local authorities such as municipalities and commerce chambers. Throughout the times of implementation of the tax, the related scheme was confronted with a great deal of opposition from those taxpayers residing in Istanbul while total portions of the tax were paid off by those tax payers residing out of Istanbul. This phenomenon has been due to the fact that amounts of property tax of 1940s have been determined at a level beyond the affordability of taxpayers and due to the short-term timing of the deadlines granted for the payment of the tax.

This work shall elaborate on the resistance of tax payers to the infamous 1940s Property tax, the methods of tax implementers to have the realization of tax payments and the financial and social ramifications of the process.

Key Words: Property Tax, War-time Fiscal Management, Fiscal Sociology.

GİRİŞ

“1939”dan sonra yabancı mallar ithalatının kısıtlanması, hammadde ve yedek parça kıtlığı, yurt içi arzı etkilemeye başladığında, kentliler üst düzey bürokrasi dahil— ileride kıtlığını çekeceklerini düşünmedikleri mallar için bile umutsuzluğa düşmüşlerdi. Yetersiz arz sonucu, üst düzey bürokratlar kendilerini, en alt kesimden hamal ve ayakkabı boyacıları ile birlikte kuyruklarda buldular. Tümü de, enflasyonun kuşu banlat ı olarak, sabit gelirleri ve düşük ücretlerinden astronomik fiyatlar ödemek durumundaydılar. ” (Clark, 1984:30). Clark’ın belirttiği bu atmosferden işletme sahipleri, büyük çiftçiler, gayrimenkul sahiplerinin bazıları daha fazla kazanç hırsıyla mal ve hizmetlerin fiyatlarını aşırı artırmışlar, bir kısım mal ve hizmetleri karaborsa aracılığıyla satarak günlük yaşamı iyice katlamaz hale getirmişlerdi.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 2.11.1942 tarihli TBMM açış konuşmasında: "Şuursuz bir ticaret havası, hııkh sebepleri çok aşan bir

pahalılık belası, bugün Vatanımızı ıstırap içinde bulunduruyor. Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakcı çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metaı yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir şekilde kundak koymaya çalışmaktadırlar. Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların vatana karşı aşikâr olan zararlarını gidermek yolu elbet vardır. ” *sözleriyle bu kişilere (vurgunculara) karşı gerekli tedbirlerin alınacağını şu şekilde ifade etmiştir* Söz konusu kişilerin vergilendirilmesine yönelik olarak 10-11.11.1942 tarihlerine CHP Meclis Grubu’nda Varlık Vergisi Kanun tasarısı görüşülmüş ve tasarı kabul edilerek TBMM gönderilmiştir.

Başbakan Şükrü Saraçoğlu 11.11.1942 tarihinde TBMM’de görüşülmeye başlayan Varlık Vergisi Kanunu’nun temel amacının: "Harp yıllarında en çok parayı tüccarlar kazandığı için bu Varlık Vergisinin en büyük yükünü bittabi onlar taşıyacaktı. Esasen nevilere, sınıflara ve zümrelere ayrılmış bulunan ve verdikleri vergi ve yaptıkları iş malûm olan bu sınıf mensupları hakkında kazandıkları paraların komisyonca takdir edilen bir kısmını vergi olarak istemekte tereddüt duymuyoruz. ” *savaşın getirdiği koşullardan aşırı zenginleşen kesimler olarak belirtmiştir. Saraçoğlu verginin piyasalar üzerinde oluşturacağı etkiyi de şu şekilde belirtmiştir:* “Bu vergi ile takip ettiğimiz hedef tedavüldeki paraları azaltmak ve memleket ihtiyaçlarına karşılık hazırlamaktır. Bu böyle olmakla beraber, bu kanunun tatbikatından, Türk parasının kıymetlenmesi, muhtekirler üzerinde toplanan halk buğzunun silinmesi, vergileri ödemek için bizzarure satışa çıkacak malların fiyatlarda bir itidal husule getirmesi gibi, tabii faydaların tahassül etmesi de imkân haricinde addedilemez”.

Saraçoğlu Hükümeti İstanbul kentinden milli savunmada daha fazla fedakârlık beklemektedir. Bu durumun temel nedenini ise dönemin CHP milletvekillerinden olan Suat Hayri Ürgüplü anılarında Başbakan ve Maliye Bakanı’ndan dinlediği şekliyle şöyle aktarmaktadır. *Müstiklal Savaşındaki fedakârlığa benzer bir fedakârlığın zorunlu olduğuna kesin bir dille ve heyecanla belirttiler. İstiklal Harbi’nde işgal altındaki İstanbul ve İzmir İden gerekli yardım alınamamıştır. Şimdi en büyük fedakârlık oralardan gerekmektedir” düşüncesindeydiler (Yalçın, 2012:325).*

Fakat mükelleflerin bazıları ise İstanbul kentinde yaşanan anonimnin etkisinde kalarak savaş ortamının getirdiği mali yükü paylaşmak yerine vergiden kurtulma yollarını aramışlardır. Ancak bu durum verginin uygulanmasını sağlayan kamu yetkililerinin daha şiddetli önlemler almasına

da neden olmuştur. Özellikle İstanbul kentinde diğer şehirlere göre sert önlemlerin alınması (vergisini ödemeyen mükelleflerinin hemen çalışma alanlarına gönderilmesi, haciz işlemleri uygulaması gibi) yoluna gitmişlerdir. Diğer taraftan bu kente verginin önemli bir miktarının Ödenmemesi nedeniyle, vergisini ödemeyen mükellefler hakkında basının yapmış olduğu propaganda faaliyetleri adeta borçlu mükelleflerin vatandaşlar arasında istenmeyen kişi olarak görülmesine yol açmıştır.

Bu çalışmada; ülkemizde II. Dünya Savaşı sürecinde kamu harcamalarının finansmanı, karaborsa ve aşın fiyat artışlarının önlenmesi beklentisiyle uygulamaya Varlık Vergisine yönelik olarak İstanbul kentindeki iş dünyasının vergilendirmeye karşı gösterdikleri tepkiler, verginin uygulanması sırasında basının verginin kamuoyunda kabul görmesi ve tahsilat sürecinde bir propaganda aracı olarak basının kullanılması ve sonuçları incelenmiştir.

1. Varlık Vergisinin Temel Yapısı ve Vergiden Beklentiler

Türkiye fiili olarak savaşa girmese de, savaşa hazırlıksız yakalanmış ve büyük ekonomik ve mali sorunlar yaşanmıştır. Savaş ekonomisinin çerçevesini çizen Milli Korunma Kanunu savaş çıktıktan (1 Eylül 1939) altı ay sonra yürürlüğe girmiştir (19 Şubat 1940). Var olan kaynakların ve tüm üretimin savunma hizmetlerine yönltilmesi, işgücünün önemli bir kısmının (özellikle tarım kesiminden) silah altında tutulması üretimin azalmasına ve ithalatın düşmesine neden olurken kıtlıklar, suiistimaller ve yolsuzluklar arttırmıştır (Coşar, 2003:3).

1940'lı yıllarda uygulanan sıkı fiyat politikalarının serbest bırakılmasıyla piyasada malların çoğalacağı ve fiyatların ucuzlayacağını bekleyen Şükrü Saraçoğlu Hükümet'i katı fiyatları belirleme politikasını terk etmiştir. Şükrü Saraçoğlu'nun fiyatların serbest bırakılması konusunda almış olduğu kararları destekleme ve fiyat artışlarını önleme konusunda iş dünyası, hükümetle beraber iş birliği yapacağını kamuoyuna açıklamıştı. Ancak piyasada malların bollaşması ve fiyatların düşmesi beklenirken tam tersi bir durum yaşanmıştır.

Söz konusu durumu Atay şu şekilde belirtmektedir: "Zeytinyağını 80 kuruşta tutacaklarını Hükümete vadedenler, onu birkaç hamlede 200 kuruşla fırlatmışlar ve amme menfaati devletinin yüzüne, büyük altından gülmüşlerdir. Pirinci karaborsa fiyatının iki misline çıkarıp soygunculuğa başladıktan sonra, eski karaborsa fiyatından 20 kuruş fazlaya, yani 110

kuruşa bir memurlar kooperatifine pirinç vereceklerini vad ederek, gazetelerde aleni teşekkür isteyenler olmuştur (Atay, 1942). Diğer yandan da bu fiyat serbestleşmesi sayesinde büyük kazanç sağlayan tüccarların bir kısmının elde ettikleri kazançları gayrimenkul satın alarak değerlendirmeleri, gayrimenkullerin spekülatif bir şekilde fiyatlarının artmasına neden olmuştur. Bu konuda Atay şu izlenimlerde bulunmaktadır:

“Sonra bu vurguncular, ellerine geçen milyonlardan şüphe etmişler, büyük şehirlerde misli görülmedik bir sefahate, bir arsa ve gelir alım satımına başlamışlardır. Topraklarına milyon gömenler, tabii zamanlarda ancak 3 bin lira gelir veren bir kaplıca binaların yarım milyon teklif edenler olmuştur. — Ne yapıyordun?” diye sorulduğu vakit, — Zeytinyağı benim için etkidenden 25 kuruştur; yarım da Öyle olacaktır. Ben kaplıcayı kaç kâğıda değil, kaç kilo zeytinyağına aldığıma bakarım!” cevabını vermişlerdir. ” (Atay, 1942).

Serbest piyasa sisteminin getirdiği sorunların yanında savaşın etkisinin giderek hissetmeye başlayan ülke karaborsa, ihtikâr, aşırı fiyat yükselişleri ile büyük şehirlerin işleni temin etme sorunu ile karşı karşıya kalmıştır.

Vakit Gazetesi, 22 Eylül 1942.

Vurguncu bir tacirin bulduğu kurnazlık Malını saklamak için yalandan borçlanmış ve stok malı gizlice yüksek fiyatla satmış

Millî Korunma Müddeiumumiliği kurnazca tertip edilmiş mühim bir, ihtikâr hadisesinin tahkikatına el koymuş bulunmaktadır. Hadise şudur:

Tahtakalede demir ticareti yapan Sami Abnaf adında biri, depo malzemenin son zamanlarda kıtlaşması üzerine, elinde mevcut malları çok yüksek fiyata satmak ümidiyle saklamak istemiş, bu maksatla da güya R. İ. adında bir tüccara 60 bin lira borçlanmış gibi bir senet hazırlamıştır. Bundan sonra da dükkânını kapatmış ve kendisine müracaat edenlere: - Mallarım haciz edilmiştir! Diyerek satmamıştır.

Fakat el altından da yüksek fiyatlarla müşteri bulmuş ve evvelki gün dükkânın arka tarafından mallarını kaçırmağa başlamıştır. _

Tasvir-i Efkâr, 26 Eylül 1942. Vurgunculuk, Vurgunculuk

İstanbul Millî Korunma Müddeiumumiliği dün de geniş bir ihtikâr hadisesine el koymuştur. Bu 65 bin kiloluk bir bakır çivi işidir ki, en az bir hesapla kilo başında 1.5 liralık ihtikâr yapıldığı farzedilse 100

bin lira para vurulmuştur. Vurguncu Galata'da Frank Han karşısındaki ticaret sahibi Zodikyan adında bir Ermeni'dir.

Zodikyan dükkânında mevcut 65 bin kilo çiviye hem İthalat Birliğine kaydettirmeyerek kaçırmış hem de birçok tacir ve müessese)ere söz vermiş olduğu halde sadece beş kişiye sattığı söyleyerek beş fatura • • « ! * » » =* ibraz etmiştir. Faturalardaki fiyatlar normaldir.

Fakat bu bir şey ifade etmemektedir. Zira bu kabil satışlarda fazla paralar ayrı ayrı esasa alınmaktadır. Zodikyan hakkında Müddeimmulikçe şiddetle takibata başlanmış bulunmaktadır. Bugün celp edilecek ve mahkemede yirmiye yakın tacir şahit olacaktır.

Yeni Asır Gazetesi, 26 Nisan 1942.

Sahte Fatura Yolsuzlukları: Sahte fatura ile satış yapanlar tutuldular

Vilâyet fiyat murakabe teşkilâtı dün muvaffakiyetli bir cürmü meşhut hazırlamıştır. İzmir' de pamuk yağı fabrikası işlenerek pamuk yağı ticareti yapan Gomel müessesesinin devletin tespit eylediği azamî fiyattan fazlasına ve gizli elle pamuk yağı sattığı fiyat murakabe teşkilâtına ihbar edilmiştir. Fiat murakabe şefliği bu ihbar üzerine tetkikat yaptırmış, ihbarın doğruluğunu öğrenince Gomel müessesesi cürmü meşhut halinde yakalanmak üzere tertibat aldırılmıştır. İki fiyat murakabe memuru gizli polis kadrosundan bir memurla takviye edilmiş ve üçü birden tüccar sıfatıyla Gomel fabrikasına giderek pamuk yağı satın almak istemişlerdir.

Müessese çok dikkatli hareket eylemekle beraber, üç varil pamuk yağma talip olan bu yağlı müşterileri kaçırmak istememiştir. Müessese fiyat bahsinde devletin tespit eylediği 75 kuruş üzerinden fatura vereceğini, fakat pamuk yağlarını 92 kuruştan satabileceğini bildirmiş, böylece 92 kuruş üzerinden mutabakat hâsıl olmuştur. ____

Başbakan Şükrü Saraçoğlu gelir ile gider arasındaki farkı kapatmak, tedavüldeki artan para miktarını normal seviyeye indirmek, fevkalade giderleri karşılamak ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla olağanüstü bir vergi olan Varlık Vergisi Kanun tasarısını TBMM'de sevk etmiştir (Güçlü, 1996:178).

Varlık Vergisi Kanun tasarısı ilk önce 10 Kasım 1942 tarihinde CHP Meclis Grubu'nda görüşülmüştür. Meclis grubundaki görüşmeleri Asım Us Vakit Gazetesi'ndeki yazısında şu şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir:

“Saraçoğlu hükümeti aylardan beri çok mahremane bir tarzda çalışarak hazırladığı tedbirleri mucip sebepleri ile birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'nin sah günkü meclis grubu içtimasında uzun uzadıya anlatmıştı. Akşamın saat 20'sine kadar süren bu içtimadan sonra grupta bütçe, iktisat, maliye ve adliye encümenlerinden intihap edilen bir komisyon toplanmış ve komisyonun müzakereleri de akşamın saat 21 'inden sabahın saat dördüne kadar sürmüştü. Bu müzakerelerde bilhassa Varlık Vergisi kanun layihası üzerinde tetkikler yapılmış ve hükümetle meclis grubu arasına muayyen esaslar üzerinde bir anlaşmaya varılmıştır.

Böylece kanun layihasının Büyük Millet Meclisi'nin umumi heyetinde müzakeresi kararlaştırılmıştır. Meclis umumî heyeti dün sabah bir defa saat onda ve öğleden sonra saat içte toplanarak sayın Başvekil Saraçoğlu 'nun nutkunda İhtilâl kokan ' tabiri ile tavsif ettiği bu lâiyhayı bütün azasının ittifakı ile bir kanun şekline getirmeğe muvaffak olmuştur. ”

Komisyon aynı gece tasarı üzerinde çalışmalarını bitirerek kanuna son şeklini vermiş, 11.11.1942 tarihinde TBMM'de görüşülen tasarı, 4305 sayı ile yasalaşmıştır.

Varlık Vergisi uygulayıcılarından Esat Tekeli verginin mükelleflerini şu şekilde belirtmektedir (Tekeli, 1943): Varlık Vergisi Kanunu, devlet, mülhak bütçeli idareler, Vilâyet Hususi İdareleri, Belediyeler. Devlet İktisadi Teşekkülleri ve kanunla muayyen bankalar ve teşekküller hizmetinde maaş ve ücretle çalışanlar müstesna olmak üzere bütün Kazanç Vergisi mükelleflerini, Varlık Vergisine tabi tutmuştur. Başlıca Kazanç Vergisi mükelleflerini ise şöyle sıralayabiliriz:

- i) . Ticarethanesi bulunan ve beyannameye tabi olan ve olmayan mükellefler,
- ii) . Serbest meslek sahipleri,
- iii). Hizmet erbabı, yani beyannameli mükelleflerin yanında aylıkla ve gündelikle çalışanlar,
- iv). Gündelik gayri safi kazancı üzerinden vergi veren mükellefler yani dükkân mağaza gibi ticarethanesi bulunmayan ve gezginci halde çalışan iş sahipleri, beyannamesiz mükelleflerin yanında aylık ve gündelikle çalışanlar, satıcılar ve vapurlar ve hacmi üç yüz tonilâtodan yukarı gemiler hariç olmak üzere nakliyat vasıtaları işletenlerdir.

Basın tarafından Varlık Vergisinden beklentiler neredeyse tüm günlük gazetelerde haber ve makale olarak yer almış ve vergilemeye karşı olumlu

bir kamuoyu oluşturmaya çalışılmıştır. Örneğin, Yeni Asır Gazetesi'nde Şevket Bilgin Varlık Vergisi Kanunu'nun kabulünden iki gün sonra 14 Kasım 1942 tarihinde kaleme aldığı makalesinde Varlık Vergisi'nden beklentileri şu şekilde özetlemiştir (Bilgin, 1942):

i) Bu kanun, en ziyade harp yüzünden fevkalâde kazançlar temin edenleri kendi içine almıştır. Vergi sistemimizde sosyal adalete bu derece yaklaşmış bir kanuna ilk defa olarak yer verilmiştir, diyebiliriz. Şimdiye kadar birçok büyük kazanç sahipleri maalesef vergi mükellefiyetinden sıyrılma yolunu buluyorlardı. Bugün devletin kat kat ağırlaşan yükünü karşılamak bahis mevzuu olduğuna göre azami hassasiyetle ele alınan bu işte, vergi kaçakçılığına ne yer, ne de imkân olmayacağını kuvvetle ümit etmekteyiz.

ii) Varlık Vergisi, bugünkü buhranda asıl meşum rolü oynayan vurguncuların hudutsuz kazançlarından devlet ve milletin nefine olarak büyük mükellefiyetler temin etmekle bu zümrenin iğrenç bir mahiyet alan kazanç üzerinde soğuk bir düş tesiri yapacaktır. Böylece vurguncunun, spekülâtörün cüretini kırmak belki imkân dâhiline girecektir.

iii) Fevkalade ahval devam ettiği müddetçe, umumî hayat için bir tehlike teşkil eden zenginleşme ihtirasına karşı 'Varlık Vergisi' nin yatıştırıcı bir rol görmesi de mümkündür.

iv) Bu vergi mükelleflerinin ellerindeki malların fiyatlarını yükselterek bunu yine müstehlikin sırtından çıkaracakları iddiasına gelince, biz böyle bir şeyin olamayacağına kaniyiz. Evvela verginin kendi mahiyetinden doğacak neticeler, sonra devletçe alınmakta olan birçok yeni tedbirler buna imkân vermeyecektir.

v) Varlık Vergisinin en büyük neticesi paramızın satın alma kudretini artırma olacaktır. Bundan hiç şüphe etmeyelim. Başvekilimizin nutuklarında söyledikleri gibi, tedavüle çıkan para 700 milyon lirayı bulması bir taraftan, menkul eşya fiyatlarıyla gayrimenkul kıymetlerinin alabildiğine yükselmesi diğer taraftan milli paranın iştira kudretine tesir etmiştir. Şimdi devlet tedavüldeki paranın mühim bir kesiminin fevkalâde kazanç mükelleflerinden 'Varlık Vergisiyle' geri alacaktır. Salâhiyettarlara göre bazı mükelleflerin kendilerine tarh edilecek vergiyi vaktinde tediye eden imtina etmeleri halinde, birçok stokların birden satışa çıkarılması eşya fiyatlarının itidale avdetine yardım edecektir. Bütün bunlar milli paranın lehine kaydedilecek şeylerdir.

Varlık Vergisi'nden hükümetin mali ve iktisadi beklentilerinin yanı sıra, halkın, bilim ve aydınların vergiden beklentileri farklı olmuştur. Necip

Fazıl, Varlık Vergisi'nden beklentileri şu şekilde belirtmiştir (Kısakürek, 1943):

• **Milli Fayda:** Varlık vergisinin birinci faydası sermayenin, dolayısı ile iş ve teşebbüs kıymetinin devlet elinde bir gerek ve oradan tam bir vezin ve ahenk içinde fertlere dağılarak milli manada içtimaileşmesi.

• **İktisadi Fayda:** Varlık Vergisinin ikinci faydası, hükümetin yüze üç yüz elli nispetinde ihraç ettiği nakit ve itibar kıymetine karşı, ihracın ve netice itibarıyla pahalılığın yansı nispetinde bir iade tedbiri olması.

• **Mali Fayda:** Varlık Vergisinin üçüncü faydası, paranın değeri kısmen "ade " edildikten sonra, yeni ihraçlara lüzum kalmadan, fevkalâde günler için hükümetin elinde büyük bir ihtiyat teşkil etmesi.

• **İçtimai Fayda:** Varlık Vergisinin dördüncü faydası, artık devrimizde ve bütün yeryüzü plânında içtimai bünyenin felaketim teşkil ferdi sermaye dahamesine mani olunması.

• **Ahlâki Fayda:** Varlık Vergisinin beşinci faydası, tabîi olmayan şartlarda bulanık zaman ve mekânlar istismarcılarını, devlet itibarı düşmanlarını bu arada cezalandırılması.

• **Ruhi Fayda:** Varlık Vergisinin altıncı faydası, bu dünya hengâmesinde Türk Cumhuriyet Hükümetini kuvvet, cesaret, teşebbüs, bilgi ve dünya görüşü kıymetine uzak farz edenlere, artık tepelerinde muazzam bir devlet iradesi yaşadığını telkin etmesi.

Varlık Vergisi uygulaması, sınırları kanunla çizilmiş objektif kriterlerden çok komisyonların tahmin ve takdirlerine dayalı subjektif kriterler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Keyfiyetin had safhada olduğu Varlık Vergisi uygulamasında, mükelleflerin komisyon kararlarına karşı idari ve adli yargı mercilerinde dava açma hakkının ortadan kaldırılması, bu verginin en zayıf ve eleştiriye açık noktalarından birisidir (Bakkal, 2003:105).

Varlık Vergisi sürecinde mükellefin ödeyeceği vergi, "*kesin, açık ve belirir* olmayıp keyfi bir takdir ile belirlenmiş ve kıstasları öğrenilememiştir. Bu da, mükelleflere çıkarılan vergilerin mal varlıkları ve mali güçlerini aşan şekilde belirlenmesine yol açmıştır. Varlık Vergisi nin tahakkuku zaman zaman göreceli olmuş, insanların kılık kıyafeti ve toplum içindeki statüsü dikkate alınarak vergi konulduğu olmuştur (Haytoğlu, 2005:163).

Mükellefleri büyük bir vergi yükü altına sokan bu verginin 15 gün içinde ödenmesini beklemek mükellefleri büyük bir sıkıntıya sokmuş, bu

kısa sürede vergi borçlarını ödeyebilmek için ellerindeki servet unsurlarını gerçek değerlerinin çok altında satmak zorunda bırakmıştır (Bakkal, 2003:108).

2. Varlık Vergisi Mükelleflerinin Vergilemeden Kaçınma ve Kaçma Teşebbüsleri

23 Aralık 1942 tarihli Tan Gazetesi'nde Zekeriya Sertel "Varlık Vergisi Hakkında Bir Hasbihal" adlı makalesinde mükelleflerin tutumlarını şu şekilde açıklıyordu: "İstanbul hala Varlık Vergisi etrafındaki dedikodularla çalkalanıp duruyor.

Mükelleflerden bir kısmı kendilerine tarh edilen vergi miktarını makul görüyor ve seviniyorlar. Fakat şimdiye kadar şu veya bu hileli yola başvurarak vergiden kaçma yoluna başvuran ve bu sebeple mühimce vergi ödemeye çalışmamış bulunan tüccar, kendilerine konan vergiyi ağır buluyor, ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Bu gibiler, bu defa da ergeç bu vergiyi atlatmanın yolunu bulacaklarını, hiç olmazsa yükü kısmen olsun hafifletmeğe muvaffak olacaklarını sanıyorlar. Birkaç günden beri ortalığı kaplayan türlü dedi-koduların kaynağı bu insanlardır. Bunlar vergiyi ödemek için çereler arayacağına, vergiyi çürütecek yollara sapıyor ve inanılmayacak dedi kodular inşa ediyorlar.

2.1. Türk Vatandaşlarının Vergilemeden Kurtulma Teşebbüsleri

Ülkemizde özellikle İstanbul'daki vergi mükelleflerinin bir kısmı Varlık Vergisi'sine kurtulmaya yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunlar:

2.1.1. Vergi Dairelerin Çalışanlarının İşlerini Engelleme

Varlık Vergisi mükellefleri Verginin ihtası ve mükellef listelerinin ilan sürecinde vergi dairelerisi çalışanlarının ofislerine kalabalıklar şeklinde gelerek onların çalışmalarını engellemeye yönelik bir takım faaliyetlerde bulunmuşlardır. İstanbul Valisi bu durumu engellemek için basma beyanatta bulunmuş ve mükelleflerin vergi dairelerine gelmelerinin mevcut durumu değiştirmeyeceğini bildirmiştir.

İkdam Gazetesi, 29 Aralık 1942.**İtiraz Mahiyetindeki Başvurular**

Defterdarlığa her gün yüzlerce kişi müracaat ederek vergiler hakkında yeni bir karar olup olmadığını sormaktadırlar. Bu hususta vilayet makamı namına dün gazetecilere şu beyanat verilmiştir: “Varlık vergisi dolayısıyla vergi tahakkuk ettirilen mükelleflerin Vilayet ve Defterdarlığa bizzat veya adamları vasıtasıyla müracaat ederek makamları fuzuli işgal ettikleri görülmektedir. Mükerrer tahakkukları müstesna olmak üzere itiraz mahiyetinde bulunan müracaatlar kat’iyyen kabul edilmeyeceğinden bu mükelleflerin hiçbir suretle vilâyet ve diğer makamlara başvurmamaları lâzımdır

2.1.2. İtiraz Dilekçesi Verme

Varlık Vergisi tarhiyatlarının yanlış yapıldığında ilişkin olarak Maliye Bakanlığı’na dilekçeler verildiğine ilişkin olarak gazetelerde haberlerin yayınlanması, mükellefin dilekçe vererek vergilemeyi durdurulacağı ve kurtulacağı zannı kamuoyunda oluşmasıyla pek çok mükellef vergiden kurtulmak için Maliye Bakanlığına başvurmuştur. Mükelleflerin vergileme karşı dirençlerinden bir diğeri de itiraz dilekçeleri vermeleridir. Yaklaşık 12-15 bin arasında mükellef kendilerine hatalı Varlık Vergisi tahakkuk ettirildiğine iddiası ile dilekçe vermiştir.

Bu dilekçelerin incelenmesi sonucunda 3 bini Maliye Bakanlığı bürokratları tarafından tetkik edilerek 12 bin adedinden mükerrer vergi tahakkuku görülerek bunlar nazarı itibara alınmış, diğer dilekçeler reddedilmiştir (Yeni Sabah, 14 Ocak 1943).

Son Posta Gazetesi, 14 Ocak 1943.

TBMM Arzuhâl Encümeni tarafından şu açıklama yapılmıştır:

“Öteden beri ittihaz ve takip ettiği usul herhangi bir mevzua dair encümene vaki olacak müracaat üzerine evvelemerde ait olduğu vekâletten bahis mevzuu muamele hakkında malûmat ve mütalaa istemek ve alacağı cevap ve mütalaa üzerine müzakere yapmaktır. Bu itibarla Varlık Vergisi tarhiyatma müteallik olarak Büyük Millet Meclisi Arzuhal encümenine verilen arzuhallerin tetkik ve mütalaa dermeyan edilmek üzere Maliye Vekâleti’ne tevdi edilmiş olması encümence bilumum müracaatlar hakkında yapılan muameleden farklı bir mahiyet irae etmemekte ve binaenaleyh Maliye Vekâleti’ne tevdi olunan arzuhallerin sahiplerine tarh edilmiş Varlık Vergisinin bu

sebeple tahsili tehhür edeceği yolundaki zan ve tahminler gayrivarir bulunmaktadır.

2.1.3. Sahip Olunan Varlıkları Başkalarının Üzerine Aktarma/Saklama

Sahip oldukları servetler üzerinden Varlık Vergisi mükellefi olan birçok mükellef sahip oldukları varlıkları muvazaalı bir şekilde bir başka kişiye aktarmaya çalışarak vergiden kaçınmaya yoluna gitmişlerdir. Bu duruma yönelik valilikler önlemler almışlar, Varlık Vergisi mükelleflerinin vergilerini ödediklerine dair bir belgeyi gösterme şartı ile gayrimenkullerinin devrine izin verilmiştir.

Ulus Gazetesi, 18 Kasım 1942

Varlık Vergisi mükelleflerinden bazılarının bu mükellefiyetten mümkün mertebe kurtulmak maksadıyla bazı muvazaalara teşebbüs ettikleri görülmüş, buna mani olmak için yeni tedbirler almak zarureti hâsıl olmuştur. Bu hususta aldığımız malumata göre emlak ve arazi sahiplerinden bazıları kendi adlarına yazılı bulunan gayrimenkullerin bir kısmını akrabalarına devretmek suretiyle kendilerine tahmil edilmek istenilen mükellefiyetten kurtulmak istemişlerdir. Tapu ve kadastro umum müdürlüğü, Varlık Vergisi'nin tatbikatında tapu dairelerini ilgilendiren her hangi bir yanlışlığa meydan vermemek maksadıyla, bütün tapu dairelerinden kanunun 14 üncü maddesinin son fıkrası üzerinde gayet hassas bulunmalarını istemiştir. Yapılan bir tebliğde Varlık Vergisi ile ilgili bulunanların mükellefiyetlerini yerine getirdiklerine dair varidat dairelerinden tapu dairelerine birer belge getirmedikçe gayrimenkul satışına müteallik muamelelerin yapılmasının doğru olmayacağı bildirilmekte ve her ne suretle yapılmış olursa olsun bu muamelelerin hükümsüz kalacağını kanun icabı bulunduğu beyan olunmaktadır. Bu suretle Varlık Vergisi dışında kalmayı mümkün kılacak satışların önüne geçilmiş olacaktır.

Varlık Vergisi'nin borçlu mükellefleri varlıklarının bir kısmını Varlık Vergisi mükellefi olmayan kişilerin evlerine gizleyerek vergilemeden kurtulma yoluna gitmişlerdir. Rıfat Bali'nin Varlık Vergisi Hatıralar-Tanıklar kitabında Varlık Vergisi uygulamasını yaşayan tanıkların anılarında toplumun belirli bir kısmının mükelleflere verdiği desteklere ilişkin anılar mevcuttur (Bali, 2012:55-121):

- *Seta Ağacan*: “1942 senesinde Varlık Vergisi bize dokunmadı. O günleri iyi hatırlıyorum. Bir gün halam elime bir çocuk arabası verdi. Bunu

evinize götür dedi. Eve varınca durumu anladım. Halam arabanın içine gümüş ve çeşitli kıymetli eşyalar doldurmuş, üstüne de bebeği yatırmıştı. Annem getirdiklerimi sakladı. Böyle böyle gidip gelerek, halamın dadılık yaptığı zengin Yahudi ailesinin kıymetli eşyalarından bir kısmını kurtarmış oldum.”

• *Mine Urgan:* “Oturduğumuz apartmanın 10 dairesinde Varlık Vergisi’nin gadrine uğrayan Gayrimüslimler oturuyordu. Sadece üç dairede Müslüman aileler vardı. Varlık Vergisi’ni çok az ya dahiç vergi alınmazken, tanımadığı ve komşuluk da etmediği bu Gayrimüslimlerden ödemeyecekleri vergileri istenmesini büyük bir haksızlık olarak duyan Şefika (Mine Urganların komşusu) bir operasyona girişti. On dairenin kıymetli eşyaları yatak odama taşında. O küçük odada üst üste yığılmış otuz kırk halı, on radyo, on ya daha fazla çatal bıçak ve yemek takımları, kıymetli vazolar, biblolar, gramofonlar, kürk mantolar ve daha neler vardı neler.”

Varlık Vergisi mükellefi olup, vergi borçlarını ödemeyen mükellefler işyerlerindeki ticari malları başka depolara saklama, Varlık Vergisi borcu olmayan başka bir işadamına işyerinde satılmasını sağlama gibi yöntemlere başvurarak hem ticari yaşamlarını devam ettirme hem de ticari mallarına icra işlemi yaptırmaktan kurtulma yoluna gitmişlerdir.

Gazetelerin ikinci veya üçüncü sayfalarında yayınlanan haberlerde mükelleflerin Varlık Vergisi borçlarından dolayı icradan nasıl kaçtıklarına ilişkin örneklerle mevcuttur*.

Tasviri Efkâr, 23 Aralık 1942.

Mağazasından Malların Kaçıran Bir Yahudi Tüccar

Dün Sülthanhamanı civarında Hoca Alâeddin sokağında Fındıklıyan Hanında 5/20 numarada tuhafîye ve kumaşçılık üzerine iş gören R. E. A namında bir Yahudi tüccarın mağazasında bulunan mallarını kaçırdığı tespit edilmiş ve kendisi suç üstünde yakalanmıştır. Rafael’in dükkânı mühürlenmiş ve kendisi hakkında da derhal takibata girişilmiştir.

İkdam Gazetesi, 31 Aralık 1942.

Varlık vergisi mükelleflerinden bazı kimselerin geceleri ticarethane ve mağazalarından eşya kaçırdıkları alâkadarlara ihbar edilmiştir.

Bilhassa bazı müsevi vatandaşların dükkân ve depolarındaki malları Varlık Vergisini ödemiş olan ve aynı cins malların ticaretini yapan arkadaşlarının dükkânlarına kaçırdıkları anlaşılmaktadır.

Bunun üzerine vilâyet lazım gelen tedbirlerin alınması için Defterdarlığa ve bütün alâkadarlara emirler vermiştir. Bu tarzda hareket ettikleri tespit edilen veya mal kaçıran yakalanacak olanlar derhal mahkemeye verilerek şiddetiyle cezalandırılacağı gibi malları da müsadere edilecektir.

Tasviri Efkâr Gazetesi, 31 Aralık 1942.

Mağazalarını Boşaltan Açık gözler

Söylendiğine göre bazı tüccar mükellefler, vergiyi ödemedikleri takdirde ellerindeki malların haczedilmesini önlemek gibi sakim bir düşünce ile geceleri mağazalarından mallarını kaçırmaktadırlar.

Alâkadar ve zabıta bu gibi sözde açık gözce hareketleri önlemek için icap eden bütün tedbirleri almış bulunmaktadır.

Akşam Gazetesi, 3 Ocak 1943.

Varlık Vergisi münasebeti ile piyasalardaki durgunluk devam etmektedir. Esnaf ve tüccar, fiyatları düşürmekte hala mütereddittir.

Evvelce de yazdığımız gibi şehrimizde henüz birçok gizli depo mevcuttur. Bu depoların sahipleri fiyatların yükselmesini beklemek üzere buralar mal yığılmışlardır.

Alınan tedbirlerle bunlar sonra fiyatların yükselmesine mani olunacak şekilde hareket edileceğinden gizli depolar mallarını piyasaya çıkarmağa başlamışlardır. Bu vesile ile son günlerde komisyoncuların faaliyetleri artmıştır. Mal sahipleri gizli depolardaki malları bir an evvel eritmek istemektedirler.

2.1.4. Ülkeyi Terk Etme

Varlık Vergisi'nin ödenme süresinin bitmesiyle birlikte, haciz ve kamplara gönderilme sürecinin başlamasıyla birlikte borçlarını ödeyemeyen bazı mükelleflerin yurt dışına çıkmaya teşebbüs etmişlerdir. Sınırdaki yakalanan vergi mükelleflerinden yakalanarak ikamet ettikleri şehirlere geri gönderilmişlerdir.

Söz konusu mükelleflerin yurt dışında kaçışlarıyla ilgili olarak dönemin gazetelerinde haberler söz konusu olması ve diğer yandan savaşın devam ettiği ve Türkiye-Suriye sınırında sınır güvenliğinin az olduğu bu yıllarda (mayınlama ve sınır telleri yoktur) sınır geçişlerinin çok kolay

olduğu bilinmektedir. Bu yüzden sınırdan Suriye kaçan ve geri dönmeyen Varlık Vergisi mükellefi olabileceği muhtemeldir, fakat bunların sayısı hakkında kesin bir bilgi yoktur, ancak tahmini 20 mükellefin yurt dışına kaçtığına yönelik gazete haberleri söz konusudur.

Gece Postası, 15 Ocak 1943.

Beyoğlunda Şahkulu sokağında terzilik yapan Robert İçim kendisine tahakkuk ettirilen 5.000 liralık vergisini, gene şehrimizde manavlık yapan Berç Erkut da 5.000 lira Varlık Vergisi borcunu vermemek için memleketten kaçarlarken Hatay'da yakalanarak dün şehrimize getirilmişlerdir. Suçlular şimdilik nezaret altındadırlar.

Cumhuriyet, 19 Ocak 1943.

İstanbul ve Ankara'daki Varlık Vergisi mükelleflerinden olup tagayyüb eden sekiz on kadar Musevi Hatay'da yakalanmışlar ve şehrimize getirilmişlerdir. Bundan başka İstanbul'dan İsparta'ya giden birkaç kişi de yakalanmıştır. Varlık Vergisini ödemiş olan bu şahıslar da Musevi'dir ve İsparta'ya gülyâğı satın almak üzere gittiklerini söylemişlerdir.

Tasvir-i Efkâr Gazetesi, 14 Ocak 1943.

Zabıta yine Hatay'da, Antakya tarikile Suriye kaçmak isteyen Püzant Yalnızyan adındaki diğer bir Varlık Vergisi mükellefi yakalamıştır.

Püzant Yalnızyan, 25 yaşında olup Mühendis Mektebini yeni bitirmiş ve bundan altı, yedi ay evvel İstanbul'da Bankalar Caddesinde Nuri handa bir yazıhane açarak komisyonculuk etmeğe bağlamıştır.

Son defa kendisine 40 bin lira Varlık Vergisi tarh edilmişken 27 kânunuevvelde yazıhanesini kapayarak Adana'ya gidiyorum diye İstanbul'dan ayrılmıştır. Fakat Püzant, "Antakya'ya geçmiş oradan Suriye'ye kaçmak isterken vaziyeti zabitanın dikkatini celp ederek yakalanmıştır. Bunun bir Varlık Vergisi mükellefi olduğu anlaşıldıktan sonra mevcutlu olarak İstanbul'a gönderilmiştir.

2.2. Azınlıkların Vergilemeden Kurtulma Teşebbüsleri

Yabancı ülkelerle sıkı iş ilişkileri bulunan yabancı uyrukluların sahip oldukları işletmeler ve şubeleri, diplomatik temsilcilerin yardımı ile kendilerinden istenen verginin önemli bir kısmını azaltmayı, hatta bazı ülke temsilcilikleri tamamen verginin kaldırılmasını sağlamıştır. Örneğin Amerikalı mükellefler kendilerine tahakkuk edilen vergiyi hiç ödemişlerdir. İngiliz uyruklu bir işletme olan Knatchbull-Huhessen istenilen 7 milyon lira tutarındaki vergiyi 2.5 milyon liraya indirilmesini sağlamıştır (Glasneck, 1966:271).

İstanbul'da ticari faaliyetlerini sürdüren yabancı uyruklu vatandaşlara tahakkuk ettirilen Varlık Vergisi ilgili ülkelerin büyükelçiliklerinin baskı yapması sonucu çok az bir kısmı tahsil edilebilmiştir. Almanların 4.2 milyon lira değerindeki vergileri 3.2 milyon liraya; Amerikalıların 666 bin lira değerindeki vergileri 411 bin liraya; Fransızların 2.859 bin lira değerindeki vergileri 2.828 bin liraya; İngilizlerin 6.447 bin lira değerindeki vergileri 2.828 bin liraya; İtalyanların 23.645 TL değerindeki vergileri 18.143 liraya ve Sovyetler Birliği'nin de 177 bin liraya değerindeki vergileri ise 67 bin liraya indirilmiştir. Toplam 3.872 yabancı yükümlünün, ilk saptamaya göre, 79.500 bin liranın üzerinde Varlık Vergisi ödemesi gerekirken, bu miktar, daha soma, 50.750 liraya indirilecektir. Ancak bu son rakamın da tamamı tahsil edilememiştir. Bu rakam da % 36,13 oranında bir indirim uğramış ve ancak 42.548 bin lira tahsil edilebilmiştir (Koçak, 2010:505).

Diğer yandan Almanya kendi vatandaşlarının sahip olduğu işletmelerin Varlık Vergisini Ödenmesi için 5 milyon lira RM göndererek onların varlıklarına el konulmasını önlemiştir (Glasneck, 166:271).

3. Varlık Vergisi Ödenmesine Yönelik Basın Yoluyla Kamuoyu Oluşturma Çabaları

Başbakan Saraçoğlu, Varlık Vergisi konusunda basının desteğini sağlamak amacı ile kanun meclisten çıkmadan önce ülkenin önde gelen gazetelerinin başyazarları ile bir toplantı yaparak, kanunun çıkarılış amaçlarını neler olduğu açıklamış ve gazetecilerden Verginin kamuoyu tarafından benimsenmesi için kamuoyu oluşturmalarını istenmiştir. Kanunun çıkışından sonra İstanbul basını, Varlık Vergisi listelerinin asılmasından sonra yeni ve daha yoğun bir kampanya başlatmış ve bu verginin zamanında ödemenin ne kadar önemli bir vatandaşlık görevi olduğu konusunda yayımlar yapmışlardır (Aktar, 1996:129).

Verginin ihdasında ve uygulanması sürecinde basın desteğini vermiştir. Verginin gerekliliği konusunda birçok makale gazetelerde yayınlanırken, mükelleflerin vergilerini ödemeleri için âdete bir propaganda aracı olarak görevlerini yerine getirmiştir.

Varlık Vergisini ödeme süresi dolduktan sonra, Aşkale kabilelerinin toparlanması ve haciz sonucu satış yolu ile tahsilatın başlaması sürecinde basının katkısı daha net olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Hacizler ve satışlarla ilgili haberler bütün ayrıntıları ile İstanbul basınında yer almaktadır (Aktar, 1996:133).

Akşam Gazetesi 21 Ocak 1943

Varlık Vergisini ödemeyen mükellefler hakkında dününden itibaren tahsili emval kanununun tatbikine başlanmıştır.

Defterdarlık, evvelki gün geç vakte kadar maliye tahsil şubelerine müracaatla borcunu pek az yahut da hiç ödememiş olan en yüksek miktardaki mükelleflerin isimlerini muhtevi listeyi hazırlamış ve dün sabahdan itibaren şehrin muhtelif mıntıklarındaki haciz ekipleri faaliyete geçerek haciz muamelelerine başlamışlardır.

Haciz muamelesi, borçlu mükellefin deposu, antreposu, ev eşyası vesairesi mühürlenerek yapılmıştır. Haczedilen malların kıymetlerinin tespitine ve tahsili emval kanununa göre bunların açık artırma ile satılığa çıkarılmasına ancak bugünden itibaren başlanacaktır. Dün haczi yapılan borçlu mükelleflerin sayısı 47'dir. Bunlar iki yüz bin liradan fazla vergi konulanlardır.

Bu 47 mükelleften bir kısmı vergisi hiç vermemiş, bir kısmı da tarh edilen vergiye karşı pek az miktarda mesela ancak yüzde ayım ve nihayet yüzde bir derecesinde ödeyerek kanunun kastettiği manada "hüsünîyet" göstermiş olanlardır.

Haklarında haciz muamelesi yapılan mükelleflerin listesi dün akşam maliye teftiş heyeti reisi B. Şevket defterdar B.Faik tarafından vali ve belediye reisi Doktor Lütüfî Kırdar'a verilmiştir. B. Lütüfî Kırdar'da bu listedeki isimlere göre nezdine çağırıldığı emniyet müdür vekili B. Muzader Akalma talimat vermiştir. Bunların bir yere savuşmalarına mal, para kaçırılmalarına meydan verilmemiştir. _____

3.1. Varlık Vergisi'ne Yönelik Olarak Yayınlanmış Köşe Yazıları

Varlık Vergisi'nin TBMM kabul edilmesiyle birlikte yazılı basın Verginin halk tarafından kabul görmesi için gerekli kamuoyu desteğini vermiş, özellikle gazetelerin başyazarları köşelerinde verginin önemini okuyucularına farklı gerekçelerle açıklamışlardır. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi baş yazarlarına göre “Varlık Vergisi savaş yıllarının maddi sıkıntılarını görmeyenlerin vatana karşı milli görev” olarak nitelendirilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan makalede şu şekilde açıklanmıştır (Cumhuriyet, 17 Aralık 1942): “Şu misallerin yanında Varlık Vergisi, çok mütevazı, çok alçak gönüllü bir kanundur. Biz henüz dövüşe girmedik, fakat her memleket gibi onun tesirleri altında kaldık, zararlarına uğradık. Halkımızın büyük çokluğunu teşkil eden değişmez gelirlili vatandaşlar, İstihisalle istihlâk arasındaki zaruri denksizlikten fazla eziyet çekti. Daha da çekecek. Milli varlığımız uğrunda hiç bir özveriden kaçınmayan, her yoksulluğa tahammül eden bu memleketin fakir ve orta halli evlatları yurt müdafaası yükünü omuzlarında taşıırken, ufak bir azlığın terlemeyecek kadar az yorulmasına yahut hiç yorulmasına, halta bunlardan bazılarının halkın sırtına binip ona üstelik bir de kendini taşıtmaya kalkmasına elbette müsaade edilemezdi, işte Varlık Vergisi, yurttaşların sırtındaki özveri yükünü mümkün mertebe herkese bir ölçüde dağıtmak azmiyle harekete geçen inkılapçı, ileri görüşlü, adalet düşüncelerine ve millet vicdanına uygun bir kanundur. Onun şümülü içi ne girenlerden, kendini cezaya çarpılmış yahut bir angarya yüklenmiş farzedenler çıkarsa, büyük bir hata işlemiş olurlar. Varlık Vergisi bir ceza değil, bir vazifedir.

Her vazife gibi başarılıdığı zaman yurda faydası dokunarak ve fert ancak bu surede kendi kendine karşı bir değer kazanabilecektir. Fazla kazanç insana yalnız maddî rahatlık vermez; aynı zamanda okuyup derinleşme, az çok bilgi ve düşünce sahibi olma imkânlarını da verir. Bu temiz havayı teneffüs eden insanların bu vatana karşı taşıdıkları borcu maddî bir ölçüye nasıl sığdırabiliriz? ”

Ulus Gazetesi yazarlarından Turgut Aytuğ 22 Kasım 1942 tarihli yazısında bu adaletin şu şekilde sağlandığı belirtmektedir: “İşte üç seneden beri içinde bulunulan “iktisadi şartların darlığından doğan güçlükleri istismar ederek yüksek kazançlar elde ettikleri halde kazançları ile mütenasip derecede vergi vermeyenleri istihdaf eden ve içinde bulunduğumuz fevkalade vaziyetin icap ettiği fedakârlığı bunları da kazanç ve kudretleriyle mütenasip bir derecede iştirak ettirmek maksadıyla ‘servet ve kazanç sahiplerinin’ servet ve kazançları üzerinden alınmak üzere 4305 sayılı kanunla Varlık Vergisi adıyla bir mükellefiyet tesis

edilmiştir. Bu vergi fedakârlıkta müsavat prensibine dayanmakta ve bütün servet sahipleriyle bilcümle kazanç erbabını mükellef kılmaktadır. Verginin ihdasındaki sebepler tedavüldeki para hacmini daraltmak yani iktisadi dünyanın unuttuğu bir nevi deflasyon yapmak, ilerideki masraflara bir karşılık temin etmek ve vatandaşlara amme masraflarına iştirakinde adaleti temin etmektir

16 Aralık 1942 tarihli Yeni Asır Gazetesi'nde yer alan baş makede Varlık Vergisi, varlığın bir zekatı olduğu belirtmektedir (Yeni Asır Gazetesi, 18 Aralık 1942); “Varlık Vergisi, gerçekten bir varlık zekâtıdır. Bunu ödeyenler bir taraftan vatandaşlık dayanışmasının icaplarına uymakta, diğer taraftan kendi varlıklarını da en sağlam şekilde korumaktadırlar. İş adamlarının ve zenginlerin ödevi, devletin bu tedbiriyle göz önünde tutulan maksada yardım etmeğe devam etmektir. Bunu için de sermayelerini, faaliyetlerini, varlıklarını her zamankinden ziyade iş sahasında tutmaları, bu işlerde kolay kazançları değil, milli servetleri vergilendirecek teşebbüsleri göz önünde bulundurmaları, istihsalı artırmağa, piyasaya bolluk vermeğe çalışmaları ve bu yolda çekingen olmamaları lâzımdır.”

Akşam Gazetesi yazarlarından Necmettin Sadak (1942) ise özetle Varlık Vergisi ile ilgili olarak görüşünü okuyucuları ile şu şekilde paylaşmıştır; “Varlık Vergisinin hedefi bellidir. Hükümetin gayesi, küçük iş sahibi vatandaşları yüklenemeyecekleri ağırlıklar altın ezmek değildir. Varlık Vergisi, her şeyden önce türlü vatan borçlarının, şimdiye kadar bunlardan kaçmış veyahut kurtulmuş olanlar arasında da paylaşılmasıdır. Varlık Vergisi, bir zenginlik vergisidir.”

İkdam Gazetesi yazarlarından Hayri Muhiddin (1942) göre Varlık Vergisi şeref vergisidir çünkü: “Varlıklı vatandaşlar Varlık Vergisi veriyorlar. Bu vergi birinci bakımda bir şeref vergisidir. İlan edilen listelere göz gezdirdiğiniz zaman, kendi kendinize sorunuz: Bu listelerde, adınızın bulunmaması mı size daha çok şeref verir, bulunması mı? Bir vatandaş bu listelerde kendi adının bulunmamasından dolayı memnunluk duyabilir mi? Kim, Varlık Vergisi veren vatandaşlara gıpta etmez? Bu gıpta duygusu, sanılmamalıdır ki, sadece o kadar servet kazanabilmiş vatandaşlardan olmayı isteyişimizden geliyor”.

2.2. Mükelleflerin İş Alanlarına Gönderilmesinin Verginin Ödenmesi Yönelik Olarak Bir Propaganda Aracı Olarak Kullanılması

Varlık Vergisi'nin ödenmesi süresinde mükellefler üzerinde olumlu propaganda yöntemleri de kullanılmıştır. Bu yöntemlerden birisi Varlık Vergisi miktar olarak tahakkuk eden ve ödeyen mükelleflerin vergi hakkında olumlu görüşlerini yayınlamak olmuştur. Örneğin 26 Aralık 1942 tarihli Son Telgraf ve Cumhuriyet Gazetelerinde Varlık Vergisi mükelleflerinin verginin konulma gerekçesine yönelik olumlu görüşleri yer almıştır. Söz konusu haber şu şekildedir:

Son Telgraf Gazetesi, 26 Aralık 1942

En yüksek Varlık Vergisini Ödeyecek olanlar

Gazetemize ihtisaslarım anlatıyorlar. “Varlık Vergisi” mükellefleri bu şeref vatan borcumu ödemekle .şevkle şitap etmektedirler. Ezcümle bu vergiyi en dozla yekûn üzerinden verecek olan vatandaşlardan bazıları ile bu sabah konuştuk. İki milyon lira tarh olunan armatör Barzılay Adnan şunları söyledi: Vatan hizmetinden kaçınmak aklımızın geçmez. Şüphe yok ki, ödemeğe mecbur olduğumuz para, az bir para değildir, Fakat, vatan davasında fertlere düşen vazifeleri ayrı olduğunu bilenlerdeniz. Kimi, silâh omuzda hudutları bekler, kimi memleketimi su veya bu hizmetinde bulunur, kimi de, sırası geldiği zaman, servetini vatan uğruna seve seve feda etmek mevkiinde kalır. Bu sonuncu vazife bir çak emsalimiz gibi bizim firmamızı da düşmüş oluyor. Bu hizmete, ne kadar ağır olursa *olsun seve seve katlanacağız* __

Akşam Gazetesi, 2 Ocak 1943

Bazı mükellefler, namlarına tarh olunan Varlık Vergisi'nin tamamını Maliye veznesine yatırmaktadırlar. Karaköy Börekçi Fırını sahibi B. 1 Çeyrek de bunlar arasındadır. B. Hüseyin Çeyrek, dün kendisi ile konuşan bir muharririmize şunları söylemiştir:

“Bir gazetenin yazdığına göre güya ben 300,000 liradan aşağı vergi konulacağım tahmin etmemişim; listeye baktığım zaman da aynı rakamı görmüşüm ve 300 bin lirayı Maliye veznesine sayarken, artık yeter senin borcun 30.000 liradır; demişler ve üstünü iade etmişlerdir. Karaköy Fırını için 37.500 lira, fırının Beyoğlu şubesi için 30.000 bin lira vergi tarh edilmiş, iki verginin mecmuu 67.500 lirayı Beyoğlu Maliye şubesine yatacak sandım ve bu para ile oraya gittim.

30.000 lirasını aldılar. 37.500 lirayı da götürüp Galata Maliye şubesine yatırdım demiştir. _____

Varlık Vergisi'nin ödenme süresinin bitimi olan 1.1.1943 tarihinde tahakkuk edilen verginin tahsilata oranı % 29'u, cezalı ödeme süresi sonunda olan 25.2.1943 tarihinde % 57'si ve 15.3 1943 tarihinde ise % 51 'i tahsil edilmiştir. Mükelleflerini önemli bir bölümünün ikamet ettiği İstanbul ilinde ise 1.1.1943 % 19'u, 25.2.1943 tarihinde % 41 'i ve 15.3.1943 tarihinde ise % 45'i tahsil edilmiştir (Treizième Rapport Annuel, 1943:291).

Varlık Vergisi'nin beklenen süre içerisinde önemli bir bölümünün toplanamaması nedeniyle Maliye Bakanlığı bürokratları vergi kanunu içerisinde yer alan müeyyideleri uygulamaya yönelmeye başlamaya başlamışlardır. Diğer yandan bu sürecin başlanması konusunda basında önemli destek vermiştir. Abidin Daver İkdâm Gazetesinin 23 Ocak 1943 tarihli sayısında yer alan makalesinde bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde kaleme alır: İstanbul'da Varlık Vergisi mükelleflerinin bir kısmı, boş bir ümide kapılarak şimdiye kadar vergi borçlarını ödemediler. Bu şehrin zengin mükelleflerine tarh edilen 355 milyon lira olduğu halde, ödenen para 88 milyonu bile bulmamıştı... Bu memleket tarafından gösterilen misafirperverlikten faydalanarak zengin oldukları halde ona karşı bu nazik anda vazifelerini yapmamak için bütün şiddetiyle tatbik edilecektir... Onlar bilhassa harbin başından beri bu yolu tutmamış olsalardı 'ar yılı değil kar yılı prensibine' göre dört elle sarılmışlardı. İtalyanların meşhur mukaddes 'mukaddes hodgamlık [Kutsal Bencillik] ' sözüne taş çıkartacak bir hadgamlıkla yalnız kendi canlarını ve servetlerini düşünmemiş olsalardı, çok değil biraz daha eksik kazanmağı gönül rızasıyla kabul etmiş bulunsalardı, bugünkü vaziyete düşmezlerdi. Fakat paraya tapanlar, bir türlü bu vatana karşı olan vazifelerini anlayamadılar; fedakârlık borcunu ödemeği düşünmediler. Kendilerine gösterilen kolaylıklardan da istifade etmek istemediler.

Şimdi kanunun demir eli yakalarına yapışmıştır. Gönül rızasıyla vermeğe bir türlü kıyamadıklarını kanun onlardan almağa başlamıştır. ”

Varlık Vergisi'nin % l'lik cezalı ödeme sürecinin bitmesiyle birlikte, Varlık Vergisi'ni ödemeyen mükelleflerin ödemelerinin hızlandırılması amacıyla basın aracılığıyla propaganda başlamıştır. Öncelikle vergi borcunu ödemeyen 5 bin kişinin listelerinin hazır olduğu ve hemen çalışma kamplarına gönderileceklerine yönelik haberleri gazetelerde yer almıştır.

Vakit Gazetesi, 14 Ocak 1943.

İlk Grup Yakında Sevk Ediliyor.

Beş Bin Kişilik İlk Parti Hasankale'ye Gönderilecek.

Diğer bazı yerlerde de talimatname esaslarına uyularak evvelâ şevki icap eden mükelleflerin listeleri tanzim edilmeye başlanmıştır. Nafia Vekaleti ilk parti olarak beşlin kişinin çalışabilmesini temin için hazırlıklarını bildirmiştir. İlk gurup Hasankale Erzurum-Erzincan yolu üzerinde vazife görecektir. Bu gurubun on gün sonra şevkine başlanacağı bildirilmektedir.

Varlık Vergisi'nin ödeme süresinin bitmesi ve % 2'lik ikinci cezalı ödemesi süresinin bitimiyle birlikte verginin ödenmesini hızlandırmak amacıyla propaganda amaçlı yayınlar başlamıştır. Bu propagandanın temelinde vergisi ödemeyenlerin çalışma kamplarına gönderileceği ve bu kamplardaki çalışma koşulların zorluğu temel konu edinilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi, 22 Ocak 1943.

100 Bin İşçiye İhtiyaç Var.

Nafia Vekâleti Varlık Vergisini ödemeyen mükelleflerin çalıştırılacakları yerleri tespit etmiştir. Mükellefler, vilâyet tefrik edilmeksizin umumî olarak Kars - Sivas yolunda çalıştırılacaklardır. İskân, iaşe ve mevsime göre çalışma imkânlarını yerlerinde tespit ve sevk işlerini tanzim etmek üzere Nafia Vekâleti tarafından bu mıntıkaya bir heyet gönderilmiş ve ilk tevzi merkezlerinde Nafia büroları teşkil edilmiştir.

Mükellefler ilk tevzi merkezlerine zabıta nezareti altında sevk edilecek ve oradaki Nafia bürolarına teslim olunacaklardır. Zabıta, teslim ettiği her mükellef hakkında mâliyenin verdiği cetvellere yazılı malûmatı da Nafia bürolarına tevdi edecektir.

İlk kafieler Aşkale'ye gönderilecektir. Oradaki yol işleri için lüzumlu miktarda mükellef Aşkale'de toplandıktan sonra Erzurum'a, daha sonra Erzincan'a sevkîyat yapılacaktır. Sivas – Kars yolu 100 bin işçiye ihtiyaç gösterdiğinden esasen yekûnları bu miktarı doldurmayacağı anlaşılan mükelleflerin başka bir nafia işinde çalıştırılmalarına lüzum kalmayacaktır. Varlık Vergisi borcuna mukabil hiç bir tediye bulunmamış olanlarla vergisini kısmen ödemekle beraber haciz kabil mallarını kaçırmış olanlar ilk sevk edilecek kafieleri teşkil edecektir. _____

Son Posta Gazetesi, 22 Ocak 1943,

Sevk Edilecek Varlık Vergisi Mükellefi 10 Bin Kişiyi Bulacaktır:

“Varlık Vergisi ödemeyenler yakında kafiye halinde Aşkale’ye gönderilecekler, oradan çalınma yerlerine gideceklerdir. Bir komisyon birinci kafiye dâhil olacaktan teşkil etmektedir. Yurdun her tarafından sevk edilecek olan birinci parti 10 bin kişiyi bulacaktır”.

27 Ocak 1943 tarihinde İstanbul’dan Aşkale’ye ilk mükellef grubu gönderilmiştir. Bu grubun gönderilmesi basının birinci gündem maddesi olmuştur. 28 Ocak 1943 tarihli Son Posta Gazetesi, kamplara gönderilen Varlık Vergisi mükelleflerine ilişkin haberi ilk sayfada vermiştir. Haberin yer aldığı birinci sayfada mükelleflere ilişkin şu bilgi okuyuculara sunulmuştur:

Son Posta Gazetesi, 28 Ocak 1943.

“Aşkale yolcuları tıbbi Uludağ seyahatine çıkar gibi giyinmişlerdi. Ayaklarında golf pantolonları gözlerinde kar gözlükleri vardı”

Haberin devamının yer aldığı iç sayfalarda ise; “Aşkale yolcuları saat 19.30 da Haydarpaşa istasyonunun yan kapısından önlerinde bir polis memuru okluğu halde göründüler. “Hepsi golf pantolonlar giymişler, ayaklarına çizmeler geçirmişlerdi. Başlarında seyahat kasketleri, gözlerinde kar gözlükleri vardı. Sanki Uludağ’a kayak sporu yapmağa gidiyorlardı.

Mevcutlu olarak geldiklerin den sayılarak irene bindiler. Zeytinyağı taciri Yorgi kafilenin babını teşkil ediyordu. Kafilenin sonuncu manifaturacı Kazesı idi. Trene girince vagonun penceresine çıktılar. Orada teşyie gelenlerle görüştiler. İçlerinden en şeni Kazes, en ciddisi Sekip Adut. Yolculardan biri resmini çekmiye çalışan gazete fotoğrafçılarına mâni olmaya kalkılan kızım paylıyor.

Yolcu uğurlarken duyulan mut ad mükâlemeler...Bir pencereden ikinci plânda kalan bir yolcunun sesi duyuluyor:

— Kuzum mösyö Alber para işini çabuk hallet. Celki Ankara ’dan dönerim.

Avukat Gat Franko karışma sesleniyor:

— Ceketimi yolla... Her ay yiyeceğimi ve bilhassa şarabım göndermeyi unutma

Kamplara gönderilen ikinci kafiye yönelik olarak yapılan haberlerde yine mükellefler karşı yürütölen bir propaganda söz konusudur. Söz

konusu haberin ayrıntılarında mükellefleri Aşkale'ye göndermeye gelen yakınları hakkında şu bilgiler verilmektedir:

Son Posta Gazetesi, 13 Şubat 1943.

Uğurlayıcılar aracında bulunan ve ekseriyeti teşkil eden kürk mantolu sık giyinmiş genç bayanlar da suiniyet sahibi yolcularına paket, paket, fundanlar, şişe şişe losyonlar hediye etmişlerdir.

Metinde görüldüğü gibi mükelleflerin çok rahat oldukları verilirken, mükelleflerin tutuklanmadan önce Uludağ tatiline gittikleri ve zenginlerin sporu olarak kabul edilen golf oynadıkları İzlenimi verilmektedir. Böylelikle okuyucu gözünde bu kişilerin zengin sınıf mensubu oldukları algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Söz konusu algı ile bu kişiler üzerinde Varlık Vergisi mükellefiyeti iğinin getirilmesinin doğru ve adaletli bir davranış olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca mükelleflerin Aşkale'ye gönderilme süreçlerinin basında yer alması vergilerini ödemeyen mükelleflerin ödeme süreçlerinin hızlandırmasına ve ödemeleri yapmaları yönünde etkili olmuştur.

Aşkale'ye sevk edilen mükelleflerle ilgili olarak da basında mükelleflerin çalışma alanlarındaki yaşam şartları ve faaliyetlerine ilişkin olarak gazetelerde çok sayıda haberler yer almıştır.

Örneğin 2 Şubat 1943 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'nde yer alan bir haber şu şekildedir: “*Erzurum 'dan bildirildiğine göre Varlık Vergisini ödemedikleri için İstanbul'dan gönderilen 32 kişilik katile Erzurum'da nafia fen memurlarına teslim edilmiştir. Bunlar jandarma nezaretinde Aşkale'ye, oradan sıfırın altında 15 derece soğukta Pınarkaban köyüne gönderilmişlerdir. Borçlu mükellefler Kopdağı eteğinde deniz yüzünden 1721 metre yükseklikte kâin olan ve etrafında bir buçuk metre kar bulunan köyde geceyi şilteler üzerinde geçirmişler, Dün sabah saat yedi buçukta işe başlamışlardır*”.

Söz konusu haberde vergi ödenmesinde suiistimal edenlerinde benzer bir kaderle beklediği algısı oluşturulmaktadır.

Diğer yandan söz konusu gerçeğe aykırı ve abartılı haberler mükelleflerin üzerinde bir baskı oluşturması şüphesiz mümkündür. Ancak söz konusu haberlerin birçoğu ‘Varlık Vergisi’ uygulamasının azınlıklar üzerinde uygulanan baskı politikaları olarak değerlendiren birçok kimse için bir kaynaklık teşkil etmektedir.

Clark (1984) Varlık Vergisini borçlarını ödemeyen mükelleflerin gönderildiği Aşkale çalışma kampındaki günlük yaşamlarını yer aldığı haberleri hakkında mükelleflerin üzerindeki etkisini şu şekilde belirtmiştir: “Bu kişilerin önemli bir bölümü toplandı ve özeli bir trene konularak Doğu Anadolu ’ya gönderildi.

Gidecekleri yer, Erzurum ’un batısındaki, Türkiye ’de derin karları, vahşi kurtları, ulaşılmazlığı ve diğer zorluklarıyla ünlü yüksek Aşkale’deki bir çalışma kampıydı. Burası, rahatına düşkün kentlilerin Türk Sibiryası’ olarak düşündükleri bir yerd, çok azı orada bulunmuştu veya gitmeyi düşündü. Gerçekte 1400 kadar sürgün içiş Aşkale’de yaşam sertten çok sıkıcı oldu. Zaman çoğunlukla konuşmakla ve kâğıt oynamakla geçiyordu. Hemen hiç bir insanlık dışı muameleyle söz konusu olmadı; buna karşılık gazeteler karların içinde ellerinde küreklelerle ile çevrelerine hiç de uymayan iri kıyım tüccarların muhafızlarla sarılı fotoğraflarına çok yer verdiler. Yaşadıkları yerlerde İstanbul, İzmir ve Bursa’da bu propaganda çok etkili oldu fotoğraf lafına çok yer verdiler. Yaşadıkları yerlerde, İstanbul, İzmir ve Bursa’da bu propaganda çok etkili oldu.” (Clark, 1984:34).

Çalışma kamplarına gönderilmesi planlanan pek çok mükellef daha kampa gitmeden bazıları ise kampa katıldıktan hemen sonra yüksek derecedeki borçlarını ödemişlerdir. Bazıları daha İstanbul’daki ilk toplanma yeri olan Moda’da vergi borçlarını ödemişlerdir (Moda kampında bulunan 39 mükelleften Moiz ve Leon Taranto 875 bin lira olan borçlarını ödediklerinden serbest bırakılmışlardır (Cumhuriyet Gazetesi, 28 Ocak 1943).

Çalışma alanlarına sevk edilmek üzere toplama merkezine getirilen yükümlü 2.057 kişi olup, 579 kişi sevk listelerinde isimleri yer almış, fakat şevkten önce vergilerini ödemişler, 57 mükellef kampta ödemiş, 21 mükellef ise kamptan sonra vergi borcunu ödemiştir (Ökte, 1951:157).

Bu konuya ilişkin olarak Cumhuriyet Gazetesinin 1 Şubat 1943 tarihli bir haberde örnekler söz konusudur:

Cumhuriyet Gazetesi, 1 Şubat 1943.

“Varlık Vergisi mükelleflerinden olup vergiyi vermedikleri için Aşkale ye sevkedilmek üzere yakalananlardan beş kişi; borçlarını ödemeğe teşebbüsle bu hususta hüsnüniyetle hareket ettikleri kanaatini uyandırmışlardı. Ve haklarında bu kanaat edinildiğinden, 32 kişilik ilk kafiyele katılarak yola çıkarılmamışlar, neticeye kadar Moda kampında alıkonulmuşlardı. Bunlardan manifatura taciri Mikâil

Çuhacıyan; 200 bin liralık vergisini tamamıyla ödemiştir. Kendisi hemen serbest bırakılmıştır__

3. Savaşın Koşullarının Varlık Vergisi Üzerindeki Etkisi

Almanya'nın savaşa girmesi ile birlikte Türkiye, İngiltere ve Fransa ile yapmış olduğu üçlü ittifak şartlarını uygulamayarak 14 Haziran 1940'da tarafsızlığını ilan etmiştir. Antlaşma gereği müttefikler Türkiye'ye vermeleri gereken askeri destek kapsamında lojistik desteği vermemişlerdir.

Savaşa girerse Almanya ve Rusya ile karşı karşıya kalacağı öngören Türk idareciler antlaşmanın 2 sayılı protokolünü gerekçe göstererek savaşa girmeme kararı varmıştır. II. Dünya Savaşını Türk idarecileri Avrupa'nın çatışmasının bir ürünü olarak görmüş ve Türkiye'yi bu kanlı savaştan uzak tutmaya önem vermiştir. Bu durum bir bakıma Alman tehlikesini de uzakta tutmanın anahtarı rolündeydi. Türkiye bu süreçte her iki tarafın tehlikesinden kendini uzak tutabilmek için bıçak sırtı bir süreci yönetmek zorunda kalmıştır. Taraf olması ise geleceğin belirsiz olduğu bir ortamda yine büyük riskler alması sonucunu doğurabilecekti (Yalçın, 2012:317).

Diğer yandan ithalat ve ihracatında Almanya'nın toplam payı yaklaşık olarak % 50'yi geçen Türkiye için, ekonomik bakımdan Almanya'ya ve kısmen de diğer Orta Avrupa ülkelerine bağımlılık ciddi bir sorundu. Daha savaşın başladığı gün, ekonomik bakımdan bağımlı olduğu Almanya ile siyasal bakımdan daha yakın olduğu müttefikler arasında kalan Türkiye'nin çok zorlu ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalacağı hemen anlaşılıyordu. Türkiye'nin yeni müttefikleri olan Batılı devletler ise, bu boşluğu kısa zamanda doldurma olanağına sahip değillerdi. Diğer yandan, Almanya ile nispeten istikrarlı bir kara ve demiryolu ticareti sürdürebilen Türkiye, Batılı devletlerle ticaretinde aynı olanaktan yoksundu. Türkiye ile Batılı müttefikler arasındaki ulaşım yalnızca Akdeniz üzerinden denizyolu ile mümkündü. Ancak savaş zamanında bu yol güvenli sayılamazdı (Koçak, 2010:368).

Dolayısıyla ülkemizin savaş sürecinde Almanların gerilemesine kadar ekonomisi sürdürmek için Almanlarla işbirliği yapmak zorundaydı ve bu nedenle belki de bazı siyasi talepleri de yerine getirmiş gibi davranmak zorundaydı. Hiç kuşkusuz verginin ortaya çıkmasında doğrudan bir Alman ve faşist baskı veya etki olmamıştır. Fakat Kuruluş Savaşı sonrası Türk insanını içinde bulunduğu aşağılık duygusundan kurtarmak için yapılan Türkçü telkinlerle yetişen o zamanki bürokrat kadronun, Hükümetin Alınanlara işbirliği için biraz serbest bıraktığı Nazi propagandasının baş

teması olan ırkçılığın etkisi altında da kalarak ve bu arada azınlıkların haksız kârlarına karşı tepki duyarak bu kişilere daha fazla yüklenmiş olduğu da kuşku götürmez (Oran, 1969:244).

CHP milletvekillerinden Ahmet Barutçu tarafından yayınlanan “Siyasi Hatıralarım” adlı kitapta Varlık Vergisi Tasarısının CHP Meclis Grubu’ndaki görüşmeleri sırasında kanun hakkında bir konuşma yapan Başbakan Şükrü Saraçoğlu’nun "*Bu kanun aynı zamanda bir devrim kanunudur. Bize ekonomik bağımsızlığımızı kazandıracak bir fırsat karşısındayız. Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldıracak, Türk Piyasasını Türklerin eline vereceğiz* (Barutçu, 1977:267). İfadesini kullandığını belirtmektedir. Ahmet Barutçu’nun anı kitabı dışında, Başbakanın tarafından verginin esas amacının “sermayenin Türkleştirilmesi” ifadesine yönelik olarak yapıldığına ilişkin olarak başka bir kanıt yoktur. Ancak bu ifade birçok çalışmada Varlık Vergisi’nin azınlık karşıtı bir uygulama olduğunun bir kanıtı olarak kullanılmıştır.

Aktar göre Varlık Vergisi azınlık karşıtı bir politikanın ürünüdür. Çünkü: “İkinci Dünya Savaşı yıllarında, 11 Kasım 1942 günü TBMM’de görüşülerek kabul edilen 4304 sayılı Varlık Vergisi Kanunu sadece iktisadi değil; siyasi ve kültürel açılardan da önemli bir uygulama olarak göze çarpar. Varlık Vergisi uygulaması, esas olarak, kanunun hazırlanması; TBMM’de kabulü; o dönemin yayın organlarında desteklenmesi; kimin ne kadar vergi ödeyeceğini tespit eden komisyonların çalışma biçimleri; vergi mükelleflerinin isimlerinin ve vergi miktarının ilân edilmesi; en fazla bir ay ile sınırlandırılmış ödeme süresi; bu süre içinde vergi borcunu ödeyemeyenlerin mallarının haczedilerek icra yolu ile satışı ve bütün bunlara rağmen vergi borcunu ödeyemeyen mükelleflere borçlarını; ‘bedenen çalıştırarak ödetmek’ amacıyla çalışma kamplarına gönderilmeleri gibi alt süreçler içerir. Bu aşamalar bir bütünlük içinde ele alındığında, Varlık Vergisi Kanunu Tek Parti Döneminde birçok kez karşımıza çıkan ‘azınlık karşıtı’ politikalara örnek olarak gösterilebilir (Aktar, 1996:97)”. Tezel’de benzer bir şekilde: “verginin uygulanış biçimi resmen açılmasa da, hükümetin asıl amacının, İstanbul ve İzmir’deki yerli gayrimüslim tacir ve sanayicilerin Türkiye ekonomisindeki güçlerini kırmak ve Müslüman-Türk işadamlarına özellikle dış ticaret sektöründeki yer sağlamak olduğunu açığa çıkardı.

Vergi matrahlarının takdir edilmesi ve vergi tarh işlemleri sorumsuz bir keyfilik içinde sürdürüldü. Bu işlemlerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Rum, Ermeni ve Yahudiler çok farklı ölçütler uygulandığı” görüşündedir (Tezel, 1996: 262). Clark’ ise; “gayrimüslimlere uygulanan

daha düşük oranda vergilendirilmesiyle, savaş dönemi vurgunculuğuna duyulan kamusal tepki resmî yoldan, gayrimüslimlerin birkaç yüzyıldan beri süren ticari üstünlüklerine duyulan özel tepkilerin” *gayri resmi bir biçimde yatıştırılması olarak değerlendirmektedir (Clark, 1984:29).*

Varlık Vergisi Almanların, Avrupa Kıtasının önemli bir kısmını işgal ettiği ve Sovyetler Birliği girdiği savaşta başarılı olduğu dönemde uygulama konulduğu ve yine Rusların Alman ilerlemesini durdurduğu ve gerilediği dönemlerde ise yürürlükten kaldırılması kamuoyunda, verginin Almanların baskısı sonucunda özellikle Yahudilere uygulandığı konusunda bir diğer görüş vardır.

Ancak bu görüşün tam tersine Türkiye'nin Almanya'nın siyasi baskıları sonucu Yahudilere ülkede baskı yapıyor görünümü vermek için, Yahudilerden Varlık Vergisi alındığı ve borçlarını ödeyemeyen özellikle Yahudi mükellefleri çalışma kamplarına esasında göstermelik bir şekilde buldukları iddiası da söz konusudur.

Naziler Yunanistan'ı işgal etmiş, Türk sınırına kadar dayanmışlardı. Böyle bir hengamede Türkiye'nin oynamaya çalıştığı politikayı bazı Yahudiler yanlış anlamışlardır. Örneğin bunlardan biri “Varlık Vergisi” sebebiyle Musevilerin Aşkale'ye gönderilme olayıdır. Aslında işin iç yüzü bu değildir. Türkiye burada ince bir politika uygulamıştır. Amaç gözü dönmüş Almanya ile muhtemel bir savaşı Önlemek ve gizlice dışarıdan gelecek Yahudilere de yardımcı olabilmektir. Aşkale sürgününün içyüzü bambaşkadır. Yahudi Türk vatandaşı Josef Bencuya, bakın bu gerçeği nasıl anlatıyor: “Ben babamdan defalarca dinledim. Biz beş yüz senedir Türkiye’de yaşıyoruz. İspanya ’dan gelenlerdeniz. Babam bize şunları anlatmıştı: Türk hükümeti Hitler ’in baskısından kurtulmak için Musevi kökenli vatandaşlarını Aşkale’ye göndermiştir. Varlık Vergisi işin göstermelik tarafıdır. Çünkü Aşkale ’ye sadece Varlık Vergisi verebilecek varlıklı Yahudiler değil varlıkları olmayanlar da gönderilmiştir. Varlık Vergisi verenler de gönderilmiştir. Yahudilerin yaşlıları ve kadınları dışındakiler buraya gönderilmiştir. Yaşlılara da tembih edilmiştir ki fazla dışarıda dolaşmasınlar, mümkün olduğunca evde otursunlar diye. Türkiye ’ye vurmaktan vazgeçen Hitler o zaman Türkiye ’den şu istekte bulunuyordu: Türkler Yahudileri fırınlarda yaksınlar. Hatta bir ara fırınların Türkiye ’ye gönderilmesi gündeme gelmiş, ancak Türkiye biz hallederiz deyince bu defa fırınların krokileri Almanlar tarafından gönderilmiştir. Bu baskı karşısında İsmet Paşa ve Fevzi Çakmak Aşkale sürgününü icat ederek bu baskıdan bir süre de olsa kurtulmayı planlamışlardır. Aşkale’deki bu kampta ibadet yerleri mevcuttu. Kütüphane ve benzeri hizmetlerden yararlanılıyordu.

Babam kampın komutanını anlata anlata bitiremezdi. Albayın her zaman kapısı açıktı. Herkes çok rahatlıkla görüşebiliyordu. Hitler tehlikesi ne zaman bitti, kamp yeri de bitti ve herkes geri döndü. Hitler 'e yapılan bu oyun öyle güzel oynanmış ki, bazen şehirde Yahudi Türk vatandaşları gezdirilmiş ve hatta bir defa da dumanlar tüttürülmüş kamp yerinden. Sanki fırınlar tüttürülmüş gibi. Bu hadise tamamen Türk devletinin Türk vatandaşı olan Yahudileri korumak ve Hitler'in baskısından kurtarmak içindi. ” (Reca, 2014:1).

1992'de Heybeliada'da düzenlenen 500. yıl kutlama etkinlikleri çerçevesindeki konferansa ve buradan Prof Dr. Stanford Shaw'un yaptığı aktarımlara bakmakta yarar vardır. Stanford Shaw yaptığı bir mülakatta şu yorumlan duymuş ve aktarmıştır (Öztürk:2013:161): "Bizler vatansever Türklerdik, ödememiz gerekeni memnuniyetle ödedik, herkes acı çekmeyi bekliyordu. Ancak daha fazla ödememizi istediler ama hiç paramız kalmamıştı. Diğer yandan Naziler hükümetin bizleri katletmesini veya onlara teslim etmesini bekliyordu ancak bunu yapmadılar. Yunanistan ve Avrupa'daki kardeşlerimizin çoğunluğunun aksine hayatta kaldık”.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan bir çok olay ülkemizde Yahudilere karşı bir ırkçı tutum olarak nitelendirilmiştir. Ancak ülkemiz İkinci Dünya Savaşı sırasında yaklaşık 30 bin Yahudi, 40 gemiyle aralıklı olarak Balkanlardan yola çıkarak, Boğazlardan geçip Filistin'e ulaşmasını sağlamış, bazı Türk gemileri de gizlice Yahudileri kurtarmaya çalışmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

TBMM'de 17 Mart 1943 tarihinde yeni kurulan İkinci Saraçoğlu Hükümeti'nin programını okuyan Başbakan Şükrü Saraçoğlu Varlık Vergisi'nin mali sonuçlarını bir başarı olarak değerlendirmiştir. Saraçoğlu Varlık Vergisi'nin mali sonuçlarını şu şekilde açıklamıştır:

“Arkadaşlar. Bir taraftan ordunun her gün artan yüksek masraflarının ne vakit hitam bulacağına belli olmaması, diğer taraftan da Merkez, Bankası'nın yükselen emisyon miktarı, hep bir arada göz önüne getirilecek olursa hükümetin ne kadar sert bir darlıkla karşı karşıya kaldığı anlaşılır. İşte bu darlık karşısında çalıştık, çabaladık ve tesirli bir tedbir bulduk.

Varlık Vergisi: Bu vergi bugüne kadar hâzineye 225 milyon Ura verdi. Bu vergi sayesinde ufuktaki bulutlar dağıldı. Bu vergi sayesinde mâliyemiz genişledi. Hesapsız ve zararlı sarf olunan birçok para yerinde olarak, pazardan çıkarıldı.

Emisyon miktarı arttırılmadı. Hatta bu miktar 767 milyondan 720 milyona düştüğü gibi Merkez Bankamız mühim kısmı son aylarda olmak üzere 35 ton da altın aldı. Bununla Merkez Bankası ndaki altınlar bildiğimiz altınlardan 15 milyona varmıştır. Dikkatinizi celp ederim. Banka bunlardan maada son birkaç ay içinde 12 milyon İngiliz lirası biriktirdi.

Böylece Türk parası hiçbir zaman bu kadar sağlam olmadı ve böylece paramız çok memlekette gıpta uyandıracak bir duruma yükseldi Dünya muharebesi dördüncü yılını yaşarken bu vasiyette bulunmanın çok memnuniyet verici olduğunda şüphe edilemez (*Başbakan Şükrü Saraçoğlu, 18 Mart 1943, Tasvir-i Efkâr*)”.

1942 yılında tarh edilen Varlık Vergisi 463 milyon TL’yi buldu. Bunun 318 milyonu 1942 ve 1943 yıllarında toplandı. 1943 yılının genel bütçe gelirlerinin yaklaşık % 30’unu oluşturan Varlık Vergisi’nin gelir sağlama amacını başarıyla gerçekleştirdiği görülmektedir (Tezel, 1986, 369).

Varlık Vergisini, Gayrimüslimler 166 milyon lira, Müslümanlar 115 milyon lira, yabancılar da 33 milyon lira vergi ödemişlerdir. Böylece, makbuz karşılığı tahsil edilen, yaklaşık 315 milyon liranın, % 53’ünü Gayrimüslimler, % 36,5’ünü Müslümanlar ve % 10,5’ünü da yerleşik yabancılar ödemişlerdir. Bütün verginin yarısının yalnız 4.000 mükellef tarafından ödenmiştir (Koçak, 2010:518).

Diğer yandan Varlık Vergisi Komisyonlarına dönemin tek partisi olan CHP siyasetçilerinin etkilemesi söz konusudur. CHP örgütlerinin sundukları raporlarda etkili olduğundan CHP ile ilgili kişiler en alt düzeyde vergilendirilmiş veya vergilendirilmemiştir. Örneğin Mersin Ticaret Odası, Belediye ve CHP fahri azası olan S.Ş.İ. şarap, peynir ve soğuk hava deposu işiyle meşgul olan, 1.sınıfa mensup, 30.000 TL sermaye sahibi olmasına rağmen kendisinin ödemekle yükümlü olduğu vergi yaptığı iş ve sermayesiyle orantılı olmayacak şekilde 1.000 lira olarak belirlenmiştir. CHP’nin Mersin İhsaniye Mahallesi Ocak Azası olan H.Ç. toptan portakal, limon, sebze işiyle uğraşan, 1938 yılında 5.000 lira sermayeye sahip bir mükelleftir. Ödemesi gereken vergi 600 TL’dir. CHP’nin Mersin İhsaniye Ocağı Fahri azası olan, H.A. perakende kasaplık yapan, 1931 yılında sermayesi 4.000 lira olan bir esnaf olmasına rağmen, Varlık Vergisi ödememiştir. İlgi çeken bir diğer nokta da, milletvekilleri vergi oranlarını değiştirebilmek için büyük çaba sarf etmişlerdir (Alpsoy, 2001:121-122).

Varlık Vergisi uygulaması esasına “savaş rantının” bölüşüm mücadelesidir. Bürokratlar, yazarların ve siyasetçilerin oluşturduğu birliğe karşı, savaş döneminde aşırı kazanç elde eden iş adamları yer almış ve

devletle bu iş adamları arasında tam bir savaş rantını paylaşma mücadelesi yaşanmıştır.

Maliye bürokratları ve Varlık Vergisi Komisyon üyeleri büyük bir hırsla ele geçirdikleri fırsatlardan yararlanarak daha fazla vergi toplama yarışına girerken, mükelleflerin bir kısmı ise vergisini ödememek için mücadele etmiştir. Ancak bu süreçte bazı iyi niyetli mükellefler neredeyse tüm servetlerini kaybetmişlerdir.

Savaş harcamalarının finansını karşılamak ve savaşın yükünü adaletli bir şekilde dağıtılması gayesiyle uygulamaya konulan Varlık Vergisi iktisadi ve sosyal etkisinin devam ettiği süreçte ilk etapta devlet veya onu yönetenler galip gelmişse de belirli bir dönem sonrası kaybeden taraf bürokratlar, siyasetçilerin oluşturduğu birlik olmuştur.

Varlık Vergisi uygulamasının İstanbul ticaret burjuvazisi içinde egemen konumda olan gayrimüslimleri biçtiğini ve bu hasada rağmen piyasada ayakta kalmaya devam edenlerin artık eskisi gibi büyümediğini söylemek pek mübalağalı olmaz (Aktar, 1996:144). Diğer yandan savaş soması Türkiye'sinin [ekonomiyi] gitgide daha çok millileştirmeye eğilimli olan hızlandırılmış bir devlet kapitalizmini benimsemesi Türkiye Yahudilerinin ekonomik hayat üzerindeki etkilerinin azalmasına yol açmıştır. Türk hükümetinin devletçi bir kapitalist ekonomiye yönelme eğilimi arttıkça, Türk Yahudilerindeki göç eğilimi de artmaktadır (Bali, 2001:173-183).

Varlık Vergisi'nin uzun dönemli etkisi iş hayatındaki güveni zedelemesiydi. Bu vergi somasında Hristiyan ve Musevi iş adamları yatırım yapma konusunda çekimser davrandılar ve çoğu Türkiye'den ayrıldı (Çoşar, 2003:16). Bürokrat kökenli yönetici kadro, Varlık Vergisi ile toplumdaki varlıklı çevrelerle ilişkilerini önemli ölçüde zedelemiş oldu. Bu verginin uygulamasında bazı Türkler çok karlı çıkmış olsalar da, verginin estirdiği kasırga zengin Müslüman-Türklerde ürküttü (Tezel, 1996:263). İlk olarak, azınlıklarla ortaklıkları bulunan Müslüman girişimcilerin ciddi sorunları olmuştu. İkincisi, verginin etkisiyle ortaya çıkan piyasa durgunluğu tüm işadamlarını olumsuz yönde etkilemekteydi (Buğra, 1997:169). İzmir'de Varlık Vergisi başarı ile uygulanmasına rağmen, İstanbul'dan sonra İzmir'de de ticari hayatta bir hayli ürküntü meydana getirdi. Öyle ki İzmir'de dış alım ve satım yapan firmaların yarıya yakını yabancıların eline geçti. Bunun yanında İzmir'in nüfus yapısında da etkili oldu (Güçlü, 1998:182).

Diğer taraftan İş Dünyasının uzun dönemli olarak yatırım kararlarında ve sermayenin sahipliğinin değişimine neden olduğu söylemek doğrudur.

Ama kısa dönemde Varlık Vergisinden beklenen ihtikârın ve karaborsanın önlenmesi yönelik beklenti gerçekleşmemiştir. Bu konuya ilişkin olarak dönemin Valisi Vali Lütfi Kırdar'm dün gazetelerde çıkan beyanatını şu şekildeydi: "... okuyanlar mühim bir ahlak meselesi karşısında kaldığımızı ve bu mevzu üzerinde derin derin düşünmek mecburiyetinde olduğumuzu anlaştığımızdır. İstanbul halkından tam 40 bin kişi evet yanlışt anlaşılmamasın tam 40 bin kişi altı ay zarfında ihtikâr ve Belediye Nizamatina aykırı hareket etmekten, karışık mal satmak ve sairden cezalandırılmıştır. Bu 40 bin rakamı, 80 kişiden ibaret olan mahdut belediye zabitasının yakaladıklarıdır. " Sonuç olarak birçok Varlık Vergisi mükellefi ödemiş oldukları vergiyi kısa sürede karaborsa ve ihtikâr yaparak geri kazanmışlardı (Tasvir-i Efkâr Gazetesi, 18 Eylül 1943).

Varlık Vergisi tüm illerde ve hemen hemen büyük tüm ilçelerde kurulan Varlık Vergisi Komisyonları'nın ve uygulacı bürokratlarının tutumları farklı farklı olmuştur. Bu farklılık vergi matrahının belirlenmesi, borçlu mükelleflerin mallarını haciz ve çalışma kamplarına gönderilme sürelerinde çok belirgin olmuştur. İstanbul'da vergisini ödemeyen mükelleflerin vergi ödeme süresi bittikten birkaç gün soma çalışma kamplarına gönderilmesine rağmen bazı illerden çok az sayıda mükellef ve İstanbul'daki mükelleflere göre daha geç bir zamanda çalışma kamplarına gönderilmiştir.

Örneğin İzmir Defterdarlığının önerisi ve Valinin tasdiki ile Emniyet Müdürlüğü borcunu ödemeyen mükellefleri tutuklayarak, peyderpey Tepecik'teki toplama kampına sevk etmeye başladı. İzmir'de kamp ve iş merkezine sevk işlemi biraz geç olarak işleme konulmuştur. Normalde vergi tarh işleminden 45 gün soma bu işlemlerin yapılması gerekirdi. Diğer bir deyişle İzmir'de kamp ve iş merkezine sevk işlemi Ocak 1943 tarihinde başlaması icap ederken. Ağustos 1943 tarihinde ilk işlem yapılmış ve Kemer toplama kampına 27 kişi sevk edilmiştir. Bu kadar geç uygulama yapılması, yerel yöneticilerin iyi niyetlerini göstermektedir (Güçlü, 1998:177).

İkinci Dünya Savaşı'nın tüm olumsuzlukları ile yaşadığı tüm dünyada milyonlarca kişi esir kamplarda işçi olarak çalıştırılmasına rağmen, ülkemizde 1300 vergi mükellefinin çalışma alanlarına gönderilmesi ve buralarda yaşadıkları sıkıntılar azınlık karşıtı politikalar olarak günümüze taşınmaktadır.

KAYNAKLAR

- AKTAR, Ayhan (1996). “Varlık Vergisi ve İstanbul”, Toplum ve Bilim, Sayı:71.
- ALPSOY, Şefik (2001). **Varlık Vergisi ve İçel’deki Etkileri**, Mersin Üniversitesi SBE Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ATAY, Falih Rıfkı (1942). “Hükümet Yeni Tedbirler Almıştır”, **Ulus Gazetesi**, 12 Kasım 1942.
- AYTUĞ, Turgut (1942).“Harbin Finansmanı ve Varlık Vergisi”, **Ulus Gazetesi**, 22.11.1942.
- BAKKAL, Ufuk (2003). “Varlık Vergisi Kanunu'nun Maliye Teorisindeki Vergilendirme İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 43.-44.
- BALİ, Rıfat N. (2001). Musa'nın Evlatları Cumhuriyet'in Çocukları, İstanbul: İletişim Yayınları.
- BALİ, Rıfat N. (2012). **Varlık Vergisi Hatıralar-Tanıklar**, İstanbul: Libra Yayınları.
- Banque Des Règlements Internationaux(1943). **Treizième Rapport Annuel Avril 1942, 31 Mars 1943, Bâle.**
- BARUTÇU, Faik Ahmet (1977). Siyasi Anılar.
- BİLGİN, Şevket (1942).“Varlık Vergisi: Adalet ve Emniyet Ruhundan İlham Almaktadır”, **Yeni Asır Gazetesi**, 14 Kasım 1942.
- CLARK, Edward C. (1984) “Türk Varlık Vergisine Yeniden Bakış”, **Yapıt**, Sayı:8.
- COŞAR, Nevin (2003). “Varlık Vergisi Konusundaki Yolsuzluk Söylentileri”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 58, Sayı:2.
- CUMHURİYET GAZETESİ (1942). “Varlık Vergisi: İçtimai Saha’daki Derin Önemi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 17 Aralık 1942.
- ÇARMIKLI, Targan (1942). “Varlık Vergisinin Gayesi”, **Vakit Gazetesi**, 22 Kasım 1942.
- DAVER, Abidin (1943). “Ar Yılı Değil Kâr Yılı Diyenlerin Akıbeti”, **İkdam Gazetesi**, 23 Ocak 1943.
- GLASNECK, Johannes (1966). **Türkiye’de Faşist Alman Propagandası**, İstanbul: Onur Yayınları.
- GÜÇLÜ, Muhammed (1996). “Varlık Vergisi Ankara Uygulaması”, **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi**, Sayı:1 1.
- GÜÇLÜ, Muhammet (1998) “Varlık Vergisi ve İzmir Uygulaması”, **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi**, Sayı:8.

- HAYTOĞLU, Ercan (2005). “Varlık Vergisi Denizli Uygulaması”, Dokuz Eylül Üniversitesi, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Sayı:11.
- KISAKÜREK, Necip **Fazıl** (1943). “Varlık Vergisi **II**”, **Son Telgraf Gazetesi**, 10 Mayıs **1943**.
- KOÇAK, Cemil (2010). **Türkiye’de Milli Şef Dönemi**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- MUHİDDİN, Hayri (1942). “Varlık Vergisi Bir Ceza Vergisi Değil, Bir Şeref Vergisidir”, **İkdam Gazetesi**, 18 Aralık 1942.
- ORAN, Baskın (1969). "İç ve Dış Politika İlişkisi Açısından: İkinci Dünya Savaşında Türkiye'de Siyasal Hayat Ve Sağ-Sol Akımlar", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:3, Sayı:3.
- ÖKTE, Faik (1951). **Varlık Vergisi Faciası**, İstanbul: Nebioğlu Yayınevi.
- ÖZTÜRK, İbrahim Mert (2013). “İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Olağanüstü Ekonomik Kararlar: Milli Korunma Kanunu Ve Varlık Vergisi”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı:32.
- RECA, Ömer Faruk (2014). “Yahudi Soykırımının Hazin Öyküsü/Struma'nın Göz Yaşları”, <<http://omerfarukreca.biogcu.com/vahudisovkiriminin-hazin-ovkusu-stmma-nin~gozvaslari/3487721>>, (25.11.2014); <<http://www.toplumsol.org/varlik-vergisi-1942-yada-sermavenin-turklere-nakli-hamit-erdem/>>, (20.11.2015).
- SADAK, Necmettin (1942). “Varlık Vergisinin Tatbikinde Göz Önünde Tutulacak Noktalar”, **Akşam Gazetesi**, 21 Aralık 1942.
- SERTEL, Zekeriya “Varlık Vergisi Hakkında Bir Hasbihal”, **Tan Gazetesi**, 23 Aralık 1942.
- T.E. (1943). “Dr. Lütfi Kırdar’m Acı Şikâyeti”, Tasviri Efkar Gazetesi, 18 Eylül 1943.
- TAKIM, Abdullah ve ARSLAN, Ramazan (2012). “İktisat Politikalarında Zorunlu Borçlanmadan Zorunlu Tasarrufa: Varlık Vergisi Tartışmaları”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2.
- TEKELİ, Esat (1943). “Varlıksız mükelleflerin Vergi Borçları Siliniyor”, **Ulus Gazetesi**, 18 Eylül 1943.
- TEZEL, Yahya S. (1994), **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- ULUS GAZETESİ (1942). “Varlık Vergisi Kanununun Mali ve İçtimai Bakımlardan İzahı”, **Ulus Gazetesi**, 17 Kasım 1942.
- US, Asım (1942). “Varlık Vergisi Kanununun Ehemmiyeti”, **Vakit Gazetesi**, 12 Kasım 1942.

YALÇIN, Osman (2012). “Varlık Vergisi Kanunu ve Uygulaması”, **Avrasya İncelemeleri Dergisi** (AVİD), Cilt: 1, Sayı:1.

Akşam Gazetesi (1942-1943).

Cumhuriyet Gazetesi (1942-1943).

Halkın Sesi Gazetesi (1942-1943).

İkdam Gazetesi (1942-1943).

Son Posta Gazetesi (1942-1943).

Son Telgraf Gazetesi (1942-1943).

Ulus Gazetesi (1942-1943).

Yeni Asır Gazetesi (1942-1943).

Yeni Sabah Gazetesi (1942-1943).